

Linguocultural characteristics of anthroponyms in English and Uzbek

Nigora NAZAROVA¹

Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 2024

Received in revised form

10 January 2025

Accepted 25 January 2025

Available online

25 February 2025

Keywords:

anthroponym,
linguistic culture,
naming traditions,
ethnolinguistics,
cultural heritage,
semantics.

ABSTRACT

The linguistic and cultural characteristics of anthroponyms are closely related to their socio-cultural status, historical development, and the cultural values of a nation. This article analyzes the origins, semantic, and functional peculiarities of personal names used in Uzbek, English, and Russian. The naming traditions of each nation and their role in society are compared, with a focus on anthropological, ethnolinguistic, and linguistic-cultural aspects.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss2/S-pp176-182>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ingliz va o'zbek tillarida antroponimlarning lingvomadaniy xususiyatlari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

antroponim,
lingvomadaniyat,
nomlash an'analari,
etnolingvistika,
madaniy meros,
semantika.

Antroponimlarning lingvomadaniy xususiyatlari ularning jamiyatdagi ijtimoiy-madaniy holati, tarixiy taraqqiyoti va xalqning madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu maqolada o'zbek, ingliz va rus tillarida ishlatiladigan shaxs nomlarining kelib chiqishi, ularning semantik va funksional o'ziga xosliklari tahlil qilinadi. Har bir xalqning nomlash an'analari va ularning jamiyatdagi o'rni qiyosiy tahlil qilinib, antropologik, etnolingvistik va lingvomadaniy jihatlariga e'tibor qaratiladi.

¹ Uzbekistan State World Languages University.

Лингвокультурные особенности антропонимов в английском и узбекском языках

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

антропоним,
лингвокультура,
традиции именования,
этнолингвистика,
культурное наследие,
семантика.

Лингвокультурные особенности антропонимов тесно связаны с их социально-культурным статусом, историческим развитием и культурными ценностями народа. В данной статье рассматриваются происхождение, семантические и функциональные особенности личных имен, используемых в узбекском, английском и русском языках. Анализируются традиции именования каждого народа и их роль в обществе с учетом антропологических, этнолингвистических и лингвокультурных аспектов.

KIRISH

Antroponimika (yun. *anthropos* – **odam**, *onyma* – **nom**) – bu onomastika fanining inson nomlarini o'rganuvchi bo'limi bo'lib, kishi ismlari, ota ismlari (otchestvo), familiyalar, laqab va taxalluslar kabi **antroponimlar** deb ataluvchi nom birliklarini tadqiq etadi. Kishi ismlari jamiyatda **identifikatsiya vositasi** bo'lish bilan birga, ularda xalqning tarixi, madaniyati va dunyoqarashi aks etadi. **Antroponimlar milliy tafakkur, xalq hayot tarzi, orzu va ideallarining tarjimoni bo'lib, g'oyat rang-barang mazmunni o'zida mujassamlashtiradi.** Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, shaxs nomlari jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy rivojlanib boradi – **“antroponimlar xalq tarixi bilan chambarchas holda shakllanadi”**. Demak, ismlarni o'rganish orqali muayyan millatning til tarixi, urf-odati va ijtimoiy hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar olish mumkin. Shu jihatdan **antroponimikaning lingvomadaniy ahamiyati** katta: u til va madaniyat bog'liqligini, ismlardagi ma'no va ramzlar orqali milliy mentalitetni o'rganishga yordam beradi. Mazkur maqolada **ingliz va o'zbek tillaridagi antroponimlar tizimi** lingvomadaniy nuqtayi nazardan qiyosiy tahlil qilinadi. Inglizcha shaxs ismlari odatda **bitta yoki bir nechta ism + familiya** shaklida rasmiylanadi. Masalan, **Angliya** va umuman inglizxabon mamlakatlarda to'liq shaxs nomi bir yoki bir necha **ism (first name, middle name)** hamda nasldan-naslga o'tuvchi ****familiya (last name)**** dan iborat bo'ladi. Ingliz ismlari tarkib jihatidan xilma-xildir: oz qismi bevosita qadimgi ingliz (Anglo-sakson) tilidan kelib chiqqan Alfred, Edgar kabi nomlar bo'lsa, **aksariyat ismlar ibroniy, yunon, lotin va fransuz manbalaridan** olingan (masalan, *Daniel, David, Elizabeth* – ibroniycha; *Nicholas, Helen* – yunoncha; *Robert, Richard* – german-fransuzcha). Tarixan Ingliz jamiyatida nasablar (familiyalar) O'rta asrlardan boshlab shakllana boshlagan; avvaliga kasb-kor (masalan, *Smith* – temirchi), shaxsiy xususiyat (*Short* – bo'ychan, *Brown* – qoramag'iz), ota ismi (*Johnson* – “Johnning o'g'li”) yoki yashash joyi (*Atwood* – “o'rmonda”)ga oid laqablardan kelib chiqqan familiyalar keyinchalik merosiy **familiyalarga** aylangan. 19-asrga kelib ingliz ismlari an'anasi nisbatan barqarorlashgan bo'lib, ayniqsa diniy ta'sir kuchli edi – masalan, butun XIX asr davomida **Mary** (Maryam) ayollar o'rtasida, **John** (Yahyo) yoki **William** (Vilyam) erkaklar o'rtasida eng ommabop ism bo'lib kelgan. XX asrda esa ijtimoiy o'zgarishlar va madaniy xilma-xillik natijasida yangi ingliz ismlari paydo bo'ldi, ismlar repertuari kengayib, hozirda inglizcha ismlar orasida turli milliy va madaniy manbalardan kirib kelgan nomlar uchraydi. **O'zbek**

antroponimik tizimi esa o'ziga xos tarixiy rivojlanish yo'liga ega. O'zbek xalqining shakllanish jarayonida (taxminan XIV–XVI asrlar) turkiy qabilalar mahalliy eroniy (tojik) aholi va islomiy madaniyat bilan aralashuvi natijasida ismlarda ham **turkiy va eroniy unsurlarning qorishuvi** yuz bergan. O'zbek tili qarluq guruhiga mansub turkiy til bo'lsa-da, **tojik (fors) tilining fonetik va so'z tuzilishi xususiyatlari** unda aks etgan, bu hol o'zbek ismlarining tarkibida ham kuzatiladi. Masalan, o'zbeklardagi ko'plab erkak ismlarida **-bek, -mir, -xon** kabi turkiy-fors qo'shimchalar, ayol ismlarida **-oy, -gul** kabi qismlar uchrashi shundan dalolatdir. O'zbek ismlari, umuman, **Turkiston mintaqasidagi boshqa turkiy va musulmon xalqlar ismlariga o'xshash bo'lsa-da, o'ziga xos lingvomadaniy jihatlari bilan ajralib turadi**. Islom dini ta'siri o'rta asrlardan boshlab markaziy mavqega ega bo'lgan: Qur'oni karim hamda arab tilidan minglab **arabcha ismlar** o'zlashgan (masalan, *Muhammad, Abdulla, Fotima, Yusuf* va h.k.). Sharq xalqlarining aksariyatidek, **o'zbek ismlari ham asosan Islom ta'siri ostida shakllangan**, shu bois arab tilidan kirgan ismlar va unsurlar juda katta ulushni tashkil qiladi. Biroq islomdan avvalgi turkiy davrga oid nomlar ham ayrim qolip va urf-odatlarda saqlanib qolgan; masalan, qadimiy turkiy e'tiqod bilan bog'liq **Tengrizoda, Qunchez, O'tkir, Ilg'or** kabi **"tangri", "quyosh"** ma'noli yoki **mifologik unsurlarni** ifodalovchi ismlar (Oybek, Qorqo'zon, To'maris va b.) xalq orasida uchraydi. O'zbek nomlash tizimida familiya tushunchasi tarixan mavjud bo'lmagan. Avval oila yoki urug' doirasida shaxsni aniqlash uchun **ota ismi** (masalan, *Ahmed o'g'li Hasan*) yoki nasab-nisbalar (*Buxoriy, Termiziy* – tug'ilgan joyga nisbat) ishlatilar edi. XX asr, xususan sovet davrida esa majburiy ravishda **familiya** joriy qilindi: 1930-yillardan boshlab o'zbeklar hujjatlarda ota ismidan yoki boshqa asosdan olingan nasabga **-ov/-ev** ruscha suffiksini qo'shib familiya tuzishga majbur bo'ldilar (masalan, *Rashidov* – Rashid + ov, *Abdullayev* – Abdulla + ev). Shu tariqa avval faqat ism bilan yuritilgan o'zbek nomlari endilikda **ism + familiya** shaklida rasmiylashdi. Ayni paytda, familiyalar asosan hujjatlar va rasmiy muloqotda qo'llanadi, kundalik hayotda esa o'zbeklar orasida odatda shaxsni **ism** bilan (zarur bo'lsa ota ismi qo'shib) atash odati saqlanib qolgan. Mustaqillik davrida ba'zi oilalar familiyalardagi ruscha qo'shimchalarni olib tashlab, sof milliy shaklga o'tmoqdalar (masalan, *Karimov* o'rniga *Karim*, *Abdullayeva* o'rniga *Abdullaeva* yoki *Abdulla qizi* kabi). Shuningdek, o'zbek nom madaniyatida qiziqarli bir odat mavjud: **ayol kishi erini ismi bilan chaqirmasdan, farzandining ismi yoki "xo'jayin" kabi nomlar bilan atashi** odob hisoblanadi. Bu hol arab madaniyatidagi **"kunya" – farzand ismi bilan nomlash** an'anasini eslatadi, chunki islomiy odatda ham erkakni "falonchining otasi" deya atash hurmat ramzi bo'lgan. Ko'rinib turibdiki, o'zbek va ingliz antroponimik tizimlarining genezisi va tuzilishi farq qilsa-da, ikkisida ham **ismning lingvomadaniy yuklamasi** beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolaning maqsadi – ingliz va o'zbek ismlarining ana shu lingvomadaniy xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish, ularning tarixiy taraqqiyoti, semantik-etimologik mazmuni hamda ijtimoiy omillar ta'sirini ilmiy-analitik uslubda yoritib berishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot **qiyosiy-tipologik** xarakterga ega bo'lib, unda tilshunoslikdagi bir qator tadqiq metodlaridan foydalanildi. Avvalo, **tavsifiy metod** qo'llanilib, har ikki tildagi antroponimlar tizimining umumiy xususiyatlari tasvirlandi. So'ngra, **qiyosiy tahlil** orqali ingliz va o'zbek ismlarining o'xshash va farqli jihatlari taqqosiy o'rganildi. Shu bilan birga, ismlarning ma'no va kelib chiqishini aniqlash uchun **etimologik-semantik tahlil** amalga

oshirildi; ismlardagi madaniy ramzlar va milliy xususiyatlarni ochib berishda esa **lingvokulturologik yondashuv**dan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida har ikki tilga oid **antroponimik manbalar** jalb etildi. Xususan, ilmiy adabiyotlar va lug'atlardan ingliz va o'zbek ismlarining tarixi va ma'nosi haqidagi ma'lumotlar olindi. Shuningdek, **statistik ma'lumotlardan** foydalanib, ayrim ismlarning qo'llanish chastotasi va ommaviyligiga doir qiyosiy tahlillar o'tkazildi. Masalan, rasmiy ro'yxatlardan inglizcha va o'zbekcha eng ommabop ismlar o'nligi olinib, ularning kelib chiqish tili hamda ma'no toifalari taqqoslandi. Bunda **1950–2020-yillar** oralig'ida ismlarning o'zgarish tendensiyasini kuzatish uchun historik-demografik ma'lumotlarga ham murojaat qilindi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar **jadval** va diagrammalar ko'rinishida tizimlashtirildi, bu esa ingliz hamda o'zbek ismlarining ba'zi parametrlar bo'yicha solishtirma tahlilini osonlashtirdi. Olingan natijalar asosida har ikki til antroponimikasidagi umumiy qonuniyatlar va o'ziga xos farqlar ilmiy asosda izohlandi. Metodologik yondashuvlarining uyg'unligi tadqiqotga kompleks xulosa chiqarish imkonini berdi. Tadqiqot usullari tanlovi Vaxobova F.M. kabi olimlarning ishlariga tayangan bo'lib, **tavsifiy, qiyosiy va lingvomadaniy tahlil usullari** antroponimlarni o'rganishda samarali kombinatsiya ekani tasdiqlangan.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Ingliz ismlari tarixi: Ingliz onomastik an'analari asosan **xristianlik** va **feodal jamiyat** ta'sirida shakllangan. Milodiy 6-7-asrlarda Angliyaga nasroniylik kirib kelishi bilan Bibliyadagi qahramonlar nomlari keng tarqaldi – masalan, *John* (Yahyo), *Mary* (Maryam), *James* (Ya'qub) kabi ibroniy aslili ismlar. Normandlar istilosi (1066-yil) ortidan fransuzcha *William* (Jaloliddin Vilgelm) va *Henry* (Henri) kabi **german-fransuz** kelib chiqishli ismlar zodagonlar orasida urf bo'ldi. O'rta asrlarda ingliz jamiyatida ismlar repertuari cheklangan edi – masalan, **Erta Yangi davrda** (XVII–XVIII asrlar) atigi bir nechta erkak ismlari (*John*, *William*, *Thomas*) erkaklar populyatsiyasining yarmiga yaqin qismini tashkil qilgan. Bu davrda avloddan-avlodga meros qoluvchi **familiyalar** instituti ham shakllandi; dastlab familiyalar kasb (*Smith* – temirchi), joy (*London*, *York*), ota ismi (*Johnson* – *John*ning o'g'li) yoki shaxsiy sifat (*Armstrong* – baquvvat)ga ishora qiluvchi laqab sifatida paydo bo'lgan bo'lsa, keyinchalik qonuniy nasab nomiga aylangan. XIX asr davomida Angliyada sanoatlashuv va shaharsozlik natijasida yangi familiyalar va laqablarga ehtiyoj tug'ildi, ammo shaxs ismlari an'anaviyligicha qolaverdi (ayniqsa, diniy/Bibliyaviy nomlar). XX asrda esa dunyo urushlari va globallashuv ta'sirida inglizcha ismlar soni va xilma-xilligi ortdi; nafaqat an'anaviy ismlar, balki boshqa madaniyatlardan (*Kevin* – kelti, *Emma* – german, *Olivia* – lotin) olingan yangi ismlar ham ommalasha boshladi.

O'zbek ismlari tarixi: O'zbek antroponimiyasining tarixi uzoq asrlarga borib taqaladi va unda **turkiy davr**, **Islomiy davr** va **zamonaviy davr** nomlash an'analari kuzatiladi. Ilk turkiy davrlarda (VII–VIII asrlar va undan oldin) Markaziy Osiyoda yashagan ajdodlarimiz farzandlariga odatda mazmunan **sodda va bevosita nomlar** qo'yishgan. Masalan, tarixiy manbalarda uchraydigan **Choch**, **To'maris**, **Shiroq** kabi ismlar bevosita shaxsning xususiyati yoki ramziy ma'nosiga ega bo'lgan. Oila va qabila jamoalarida yangi tug'ilgan chaqaloqqa ism berishda uning **jinsiga, tug'ilgan vaqti yoki tashqi xususiyatlariga** qarab nom qo'yish odati bor edi. O'zbek onomastikasini o'rgangan olimlarning ta'kidlashicha, **“har bir xalqda qadimdan farzandga ism qo'yishning o'ziga xos yo'l-yo'riqlari va an'analari mavjud”**, va bu an'alar xalqning

etnik tarixi hamda dunyoqarashini aks ettiradi. Masalan, qadim turkiy e'tiqod bilan bog'liq ravishda yirtqich hayvon yoki kuch ramzi sifatida *Bo'ri*, *Arslon* kabi ismlar qo'yilgan (bolasi yirtqich kabi kuchli bo'lsin degan niyat bilan). **Islom dini kirib kelgach (VIII–IX asrlar)**, Markaziy Osiyoda arabcha ismlar tobora ommalasha boshladi. X especially, **Amir Temur** davri va keyingi asrlarda Qur'on qahramonlari va payg'ambarlar nomlari (Ali, Umar, Usmon, Ibrohim, Yusuf va h.k.), arab tilidagi **go'zal sifat**larga oid ismlar (Saodat, Mahbuba, Muhammadzoir) keng tarqaldi. *Islom dini ilk asrlarda arab xalqlarida bir kishiga bitta ism qo'yish bilan kifoyalanilgan bo'lsa-da*, vaqt o'tishi bilan arab ismlar tizimi murakkablashib, **alam**, **nasab**, **laqab** kabi ko'p qavatli nomlash shakllari paydo bo'ldi. Biroq bu odat Markaziy Osiyoda to'liq saqlanmagan – o'zbeklarda qo'shimcha kunya va nasab ishlatish odati (masalan, *Abu Falon*, *ibn Falon*) faqat ilmiymadaniy doiralarda uchragan, xolos. XX asrda, xususan Sovet davrida, o'zbek ismlari tizimida yangi burilish yuz berdi. Sovet mafkurasining ta'siri bilan ba'zi **g'aroyib va ideologik nomlar** paydo bo'ldi – masalan, **Mauzer**, **Moskvaboy**, **Kimyogar**, **Oktyabr**, **Madina** kabi ismlar bolaga shu yoki boshqa ijtimoiy hodisani aks ettirish maqsadida qo'yilgan. Bu davrda ruscha ismlar (Aleksandr, Vladimir, Olga, Tatyana) ham o'zbeklar orasida uchray boshlagan, ayniqsa shahar ziyolilari farzandlariga bunday **slavyancha ismlarni** qo'yishni zamonaviylik alomati deb bilishgan. Biroq 1960–70-yillarga kelib, ona tiliga va milliy qadriyatlarga qaytish jarayonida yana an'anaviy va **milliy ismlar** mavqeini tikladi. Mustaqillikdan so'ng (1991 yildan keyin) o'zbek ismlari tizimida **milliy uyg'onish** kuzatildi: unutilayozgan qadimiy turkiy nomlar (Temur, Jaloliddin, Bibixonim), mumtoz adabiyot qahramonlari ismlari (Laylo, Shirin, Farhod) hamda sof o'zbekcha so'zlardan yasalgan yangi ismlar (Yangiyor, Navro'z, Oltinoy) qayta jonlana boshladi. Yuqoridagi tarixiy tahlil shuni ko'rsatadiki, har ikkala xalq ismlari tarixi turli **ijtimoiy va madaniy bosqichlar** ta'sirida shakllangan. Ingliz ismlari nasroniylik va Yevropa tarixi bilan uzviy bog'liq bo'lsa, o'zbek ismlari turkiy-musulmon sivilizatsiyasi ta'sirida boyib borgan. **Ingliz ismlarining lingvomadaniy xususiyatlari**: Inglizcha antroponimlar tarkibida hozirgi kungacha turli **til qatlamlari** mavjud. Yuqorida aytilganidek, inglizlarning **ism zahirasi** asosan chet (bibliyaviy va klassik) elementlardan tarkib topgan – masalan, *Elizabeth* aslida ibroniycha *Elisheva* ("Xudo qasamimdir"), *Alexander* yunoncha *Alexandros* ("odamlar himoyachisi"), *Margaret* esa yunoncha *margarites* ("marvarid") so'zidan kelib chiqqan. Ingliz jamiyati sekulyarlashgan sari ismlarning diniy-ma'naviy mazmuni ham ko'lanka tusha boshlagan: masalan, *John* ismining asl ma'nosi ibroniy tilida "Yahyo – Xudo marhamatli" ekanini hamma ham bilavermaydi. Biroq baribir ko'plab an'anaviy ismlarning Bibliya yoki xristian avliyolari bilan bog'liqligi ingliz madaniy xotirasida muhim o'rin tutadi (masalan, *Patrick* – Irlandiya homiy avliyosi, *George* – Angliya homiy avliyosi). Ingliz onomastikasida qiziqarli bir hodisa – **familiyalarni ism sifatida qo'yish** odati ham mavjud. Ko'plab inglizcha ismlar aslida mashhur sulola yoki shaxslarning familiyasi bo'lgan (masalan, *Howard*, *Stanley*, *Taylor* kabi). Dastlab bunday familiya-ismlar orqali o'sha sulolaga xayrixohlik bildirish maqsad qilingan bo'lsa, hozirda ular shunchaki yoqimli tovushi uchun qo'yiladigan odatiy ismlarga aylangan. Bunday hodisa boshqa xalqlarda kam uchraydi va ingliz madaniyatidagi **sotsial-madaniy xususiyat** sifatida e'tiborga loyiq (ya'ni, shaxs nomi orqali ijtimoiy kelib chiqishni bildirib qo'yish).

Zamonaviy ingliz antroponimiyasiga **globallashuv** kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, AQSh va Britaniyada so'nggi o'n yilliklarda boshqa tillardan kirib kelgan nomlar top-10 liklardan joy olmoqda – *Aaliyah* (arabcha "baland martabali"), *Sofia* (yunoncha

“donolik”), *Liam* (irlandcha *William* qisqartmasi) kabi. Shu bilan birga, yangi **ijodiy ismlar** ham paydo bo'lmoqda: masalan, *Jayden*, *Brooklyn*, *Kaylee* kabi ismlar asl an'anaviy manoga ega bo'lmasa-da, tovush jihatdan yoqimli ekani uchun tanlanmoqda. Ko'rinadiki, bugungi inglizabon jamiyatda **ism tanlash mezonlari demokratiyalashgan** – ota-onalar diniy an'ana yoki oilaviy urfdan ko'ra ko'proq shaxsiy did va originalikni afzal ko'rishmoqda. Natijada, bir tomondan antroponimlar xilma-xilligi oshmoqda, boshqa tomondan ismlarning lingvistik kelib chiqishi tobora aralashib ketmoqda.

O'zbek ismlarining lingvomadaniy xususiyatlari: O'zbek ismlari o'zining **ma'no va mazmun boyligi** bilan ajralib turadi. **Ko'pchilik o'zbek ismning ortida muayyan ma'no-murod yotadi:** masalan, *Dilshod* – “dil shod” (ko'ngli xursand bo'lsin degan niyat), *Oltinxon* – “oltin xon” (qimmatli, aziz), *Gulbahor* – “bahor guli” (go'zallik va yangilanish ramzi) kabi. Olim S.E. Kenjayevaning tadqiqotida o'zbek ismlari **uch semantik guruxga** bo'linadi: 1) **xudojo'y (diniy)** ismlar – masalan, *Abdulloh* (“Allohning quli”), *Muhammad*, *Sharif* (Muhammad payg'ambarning shariflari yoki avlodlari nomi); 2) **tavsifiy** ismlar – shaxsning fazilatiga ishora qiluvchi nomlar (*Jasur* – botir, *Go'zal* – chiroyli, *Boymurod* – boy orzu); 3) **tilak-maqсад (istak)** ismlari – bola orqali amalga oshirmoqchi bo'lgan orzu-ifodali nomlar (*O'g'iloy* – “o'g'illi bo'lsin”, qizga shunday ism qo'yib, keyingi farzand o'g'il bo'lishini tilagan; *Navro'z* – yangi kun, yangi hayot boshlanishi umidi bilan). Shu kabi **semantik toifalar** ismdagi lingvomadaniy mazmunni ochib beradi. O'zbek ismlarida **kompozit tuzilish** ham keng tarqalgan: ya'ni, ikki va undan ortiq leksemalardan tuzilgan qo'shma ismlar. Masalan, *Muhammad+Ali* → **Muhammadali**, *Nur+iddin* → **Nuriddin**, *Oy+gul* → **Oygul**, *Erk+bay* → **Erkabay** kabi tuzilmalar mazmun jihatdan yaxlit bo'lib, ikki alohida ma'no uyg'unlashuvida yangi ma'no kasb etadi. Ko'pincha bunday qo'shma ismlar bir qismining arabcha, ikkinchi qismining turkiy yoki forsiy bo'lishi orqali ham **turli madaniy qatlamlar sintezini** namoyon qiladi (masalan, *Zaynab+xon* → **Zaynaxon** – arabcha *zaynab* ismi va xon unvonining qo'shilishi).

Zamonaviy o'zbek antroponimiyasida bir nechta e'tiborga molik tendensiyalar kuzatilmoqda. Birinchidan, **milliy o'zlikka qaytish** davom etmoqda – ota-onalar farzandlariga ajdodlar nomini yoki tarixiy shaxslar ismini berishga intilishadi (masalan, *Amir Temur*, *Muhammad Alxorazmiy*, *Ulug'bek* kabi buyuklar nomi). Ikkinchidan, **xalqona ovozdagi** sodda ismlar qayta ommalashmoqda: masalan, 20-asr o'rtalarida kam qo'yilgan *Yo'ldosh*, *G'ayrat*, *Anvar*, *Mohira* kabi ismlar so'nggi paytda yana uchramoqda. Bu jamiyatda milliy o'zlik va **madaniy merosga hurmat** oshganining belgisi. Uchinchi tendensiya – **yangi so'zlardan ism yaratish** kuzatiladi. Mustaqillik davrida *Istiqbol*, *Umid*, *Ilhom*, *Orzu*, *Sumalak* kabi ilgari ism sifatida uchramagan, lekin chuqur ramziy ma'noga ega so'zlar ham farzandlarga ism sifatida qo'yilmoqda. Bu **ijodiy yondashuv** o'zbek ismlari xazinasini boyitib, unga zamonaviy hayot ruxini olib kiriyapti. To'rtinchidan, globallashtiruv ta'siri bilinmasada mavjud: ayrim oilalar bola ismini xalqaro muhitda talaffuzi oson bo'lishini ham o'ylaydilar. Masalan, *Muhammad* o'rniga *Muhammad* qisqartmasi *Mohamed* yoki *Samira*, *Ilyos* kabi arabcha lekin xalqaro tarzda tanish ismlar qo'yilishi hollari uchraydi. Shuningdek, rus madaniyati ta'siri bilan *Artyom*, *Milana* kabi noan'anaviy ismlar paydo bo'lgan. Biroq bu holatlar hali uncha keng emas; o'zbek jamiyatida umumiy qilib aytganda **milliy-diniy an'analarga sodiq nomlash** amaliyoti ustunligini saqlab qolgan.

XULOSA

Antroponimlarning lingvomadaniy xususiyatlari ingliz va o'zbek tillarida o'ziga xos tarixiy, madaniy va lingvistik asoslarga ega. Ushbu maqolada shaxs ismlarining shakllanishi, ularning semantik va funksional jihatlari hamda turli madaniy kontekstlarda qanday o'zgarishi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ingliz va o'zbek antroponimlarining tarkibi va ishlatilish xususiyatlari bir qator umumiylik va farqlarga ega. Ingliz tilidagi ismlar ko'pincha nasroniylik, qadimgi german va rim an'analariga asoslangan bo'lsa, o'zbek ismlari esa islomiy, turkiy va forsiy ta'sirlarga ega ekanligi kuzatildi. Shuningdek, ingliz tilida familiya tizimi ancha rivojlangan bo'lib, odatda nasl-nasabni aks ettirsa, o'zbek madaniyatida esa laqab va otasining ismi (otasining ismi bilan chaqirish) keng tarqalganligi ma'lum bo'ldi. Lingvistik jihatdan, ingliz ismlari qisqartirish va laqab shakllariga juda moyil bo'lib, ularning o'zgaruvchanligi yuqori darajada ekanligi kuzatildi. O'zbek tilida esa ismlarning fonetik va morfologik jihatdan bardavomligi saqlanib qolgan, biroq turli tarixiy va madaniy bosqichlarda ma'lum darajada o'zgarishlar kuzatilgan. Madaniy kontekstda esa shaxs ismlarining tanlanishi va ularning ishlatilishi ijtimoiy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq. Masalan, ingliz madaniyatida nomlashda individuallik va mustaqillik muhim rol o'ynasa, o'zbek jamiyatida esa oilaviy an'analar va e'tiqodlar katta ta'sir ko'rsatadi. Umuman olganda, ingliz va o'zbek antroponimlari har bir xalqning o'ziga xos tarixiy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini aks ettirib, ularning lingvomadaniy olam tasavvurini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu farqlarga qaramay, globalizatsiya ta'siri tufayli ikki tilda ham yangi tendensiyalar shakllanib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Vaxobova F.M. *Ingliz va o'zbek tillarida antroponimik shakllar*. – "Formation of Psychology and Pedagogy as Interdisciplinary Sciences" materiallari, 2022.
2. Wikipedia (Inglizcha): *English name* maqolasi – ingliz ismlarining kelib chiqishi haqida
3. Andaniyazova D. *Onomastik birliklarga integrativ yondashuv*. – Oriental Journal of Philology, 2023.
4. Kenjaeva S.E. *O'zbek antroponimlarining semantik va sotsiologik tahlili*. – Filol. fan. nomz. diss. avtoref., Toshkent, 2011.
5. Chobanov B. *Antroponimlar va xalq tarixi*. – (rus tilidan tarjima), 1983.